

ابتکار بیمانند در تاریخ ۲۶۰۰ ساله فرش جهان

کتاب فرش دیوان شهریار

یاشار آذراوغلو

ثبت تاریخ فرهنگ بشر، از کتیبه‌های گلی و سنگ نوشته‌ها آغاز و با تداوم حک بر روی فلز و نقش تصویر بر روی پوست، سرانجام نوبت به کاغذ می‌رسد که قرن‌ها به طول میانجامد و تاریخ آن به هزار سال نیز می‌رسد. اما با آغاز قرن بیستم رایانه نقش کاغذ را باز میکند. تاریخ فرش جهان گواهی می‌دهد که کهن‌ترین فرش سالم مانده از حوادث روزگار با ۲۶۰۰ سال قدمت که چند دهه پیش از آرامگاهی در پازیریک سبیری یافته شد به روایت تصاویر مشابه آن با نقشهای تخت جمشید متعلق به ایران است.

از آن پس تا حدود دو دهه پیش بافت فرش در جهان همچنان به تبع گذشته یکسان بوده است. گذشته از بافت اندکی برجسته آن در عهد صفوی، تکامل آن در صدر مشروطیت توسط همسر یکی از هم‌زمان ستارخان بنام «مینا بندچی» در تبریز، و یا قالی زربافت بهارستان که توسط اعراب در حمله به کاخ مدائن تکه - پاره شد، از حدود دو دهه پیش ابتکار آفرینی در فرش جهان از ایران، آنهم از خطه آذربایجان و شهر تبریز آغاز شد.

رج فرش تایک هزار (گره در ۷ سانتیمتر) افزایش یافت، رکورد تعداد بکارگیری رنگها شکسته شد، میزان برجستگی تا ۷ سانتیمتر رسید، فرش از سطحی بیرون آمده حالت حجمی گرفت، دوباره جواهرات بر گره‌های آن بسته شد، تارها زر و سیم بر خود گرفت، در دورویه بافی سنت شکنی شد، و ابتکار تغییر تصویر در پشت و روی فرش آفریده شد که به بافت گلیمی آن نیز تأثیر گذاشت. این امر مبداء فکر «یاشار آذراوغلو» هنرمند آذربایجانی قرار گرفت که در نهایت به «بافت نخستین کتاب فرش» در جهان انجامید. این کتاب دیوان استاد شهریار است.

هنرمند در این اثر منظومه‌ی حیدربابا - سهندیه - خاطره بهجت آباد - تورکون دلی و ... را به ترکی با الفبای عربی، لاتین و کریل، و با ترجمه‌های انگلیسی، آلمانی، فرانسه و ایتالیایی به ضخامت ورق کاغذ بافته و در حاشیه تذهیب آن تصاویر شخصیت‌های مذهبی، ادبی، اجتماعی، سیاسی، نظامی، علمی و ... آذربایجان را همچون شهیدثقه‌الاسلام، شیخ محمد خیابانی، ستارخان، باقرخان، زرتشت، بابک، جوانشیر، نبی، کوراوغلو، پروین اعتصامی، صابر، فضولی، نظامی، نسیمی، خطانی، خاقانی، هجر، نیگار و ... آورده است. رج‌شمار جلد آن بصورت فرش معمولی ۷۰ و صفحات گلیم بافت آن با رج‌شمار ۱۲۰ در هر رو و ۲۴۰ در دو رو بافته شده است. اندازه هر صفحه ۷۱ x ۰۲/۵ سانتیمتر است.

تار و پودهای آن از ابریشم خالص بوده و ترکیبی از ۸۰۰ رنگ طبیعی گیاهی در آن استفاده شده است. بافت آن (۱۳۶۹ - ۷۵) ۶ سال بطول انجامیده و در سال ۱۳۷۱ در بخش فرهنگی نخستین نمایشگاه و کنفرانس بین المللی فرش دستباف ایران (۲۹ - ۲۰ خرداد ماه ۱۳۷۱) و در مسابقه گزینش بهترین قالیباف، بخاطر ابتکار آفرینی در صنعت و هنر فرش جهان، از سوی مرکز توسعه صادرات ایران بهترین طراح، قالیباف و مبتکر ایران شناخته شده و جایزه این مسابقه را بخود اختصاص داده است.

موزه ادبی شهریار

استاد شهریار آخرین منزلی که در آن سکنی داشت همین خانه ایست که به سال ۱۳۷۱ پس از خریداری توسط شهرداری تبریز در زمان آقای مهندس موسوی، بازسازی و بعنوان موزه ادبی شهریار گشایش یافت. در این موزه: کتابخانه، وسایل منزل و خصوصی استاد از جمله لباس‌ها، دست خط‌ها، عکس‌های متعدد، چاپ‌های مختلف دیوان فارسی از سال ۱۳۲۶ (دیوان ۴ جلدی چاپ خیام تبریز)، و آثار ترکی از نخستین چاپ حیدربابا با خط میرزا طاهر خوشنویس در سال ۱۳۳۲ تاکنون، و سروده‌های شهریار با صدای شاعر، در معرض تماشای علاقمندان قرار گرفته است. اتاق‌های نشیمن و پذیرائی، آشپزخانه و ... با وسایل اولیه و اصلی برای تداعی خاطرات سالهای زندگی استاد شهریار در این منزل نظر هر بیننده را بخود جلب می‌کند.